

prevlecimo z mahom zaraščene senožeti z železno brano. Ona izruje iz zemlje mnogo mahu, ki se potem na kup spravi in sežge. Če ponovimo to delo vsako pomlad, bode mah v malo letih z naših senožeti popolnoma iztrebljen. Kedor ga pa hoče v dveh letih s svoje senožeti iztrebiti, naj jo spomladi z neugašenim, v moko zdrobljenim apnom poštupa, dobro z železno brano prevleče, nabrani mah sežge in senožet, če mogoče, nekoliko z gnojnico zalije. Namesto apna se tudi gips prav dobro obnese. Da po senožetih, ki so z mahom zaraščene, ne raste rada trava, to ve vsak kmetovalec. Take senožeti so večinoma mokre in prav zato jim posebno ugajata apno in gips. Kedor ne verjame našemu nasvetu naj poskuša to, kar priporočamo, na manjšem prostoru. Če bode tako ravnal, popravil bo dotični kos senožeti v prav kratkem času.

* **Kura, ki žre jajca.** Znano je, da redimo kure zato, da dobivamo od njih, dokler žive, jajec, in da imamo kedar jih gospodinja zakolje, še bolj ali manj okusnega mesa. Ali kuram, vsaj nekaterim, diše isto tako kakor nam jajca, ter jih rade žro, puščajoč nam samo luščinje. To ni nobeni gospodini po volji, in gotovo bi rade vedele za kako sredstvo, da jim odpravijo to razvado.

Ali pa je tako sredstvo? Po navadi ga ni, da odpraviš kuri tako samopašno razvado. Najboljše sredstvo je taki kuri — nož, toda nekatera kura je veliko vredna ali že zato, ker je posebnega plemena, ali pa zato, ker rada nese; take je sevega škoda zaklati. Njej pa kaže posebno jajce pripraviti. Napravi se ji pa tako le: Navadno jajce se predere in izpihne; potem se vlije skozi luknjo gorušične tekočine, in če ji še kaj boljšega privoščiš, prideni še nekaj popra tekočini. Tako jajce zadelaj ter ga položi potem na kraj, kjer je sicer gnezdo za jajca. Kura seže ti željno po njem ter ga naključje in pije — ono zmes.

Lehko sodiš, da ji ne bode ljuba prvi krat; poskusi pa še potlej drugi in morebiti tretji krat, in če najde vselej tako prijetno tekočino v jajci, popusti ti brž ko ne popolnoma svojo samopašno razvado.

„Sl. Gosp.“

* **Zoper spečenino.** Kdor ima nesrečo, da speče sebe, ali kar se tu in tam nameri, otroka s kropom ali s čim drugim, povemo mu nekaj pripomočkov. Nadrigne se navadnega mila, polije po njem malo vode ter oboje umesi. S to zmesjo se namaže kos platna na debelo ter položi na rano. Bolečina odjenja v malem času, če se pa ponovi, dene pa se še nova taka obveza, pa bode počasi čisto dobro. Ako storiš tako hitro, kadar se še opečeš, ne bode še celo mehurčkov. Če si pa se prav v živo opekeli, prideni pa milu arnike.

„Sl. Gosp.“

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

89.

Ob poljedelstvu v obče.

Z novim življenjem so se prikazale tudi nove potrebe vsake vrste, in zato si je človek hišo postavil. Hiša in obitelj ste postali temelj občini, temelj urejenemu državnemu življenju, in ste porodili ljubezen domovinsko. Še le tedaj, kedar se je ta temelj postavil, začele so se v človeku razvijati plemenitejšje in uzvišenejšje težnje, a vse do tedaj je merilo človeško delo samo na to, da zadovolji svoje vsakdanje, rekli bi živalske potrebe. Z vzgojem žitaric se je vzdignilo blagostanje celih narodov, in samo ob tem blagostanju so se mogle razvijati znanosti in umetnosti. To nam dovolj spričujeta Egipet in Grška. Če pregledamo zgodovino vseh narodov, povsodi se hočemo prepričati, koliko blago je delovalo poljedelstvo na življenje in razvoj njihov. Dokler je kako pleme kočevalo, toliko časa je je sila za hrano gonila na vojske, klanje in plenjenje. Ali kakor hitro se je modri in izkušeni ljudje napotili, da zgradi hiše, da začne polje obdelovati, naselil se je v njegovej sredi mir in zadovoljnost, in ubojno orožje, s katerem je do slej napadalo in ubijalo, ostalo mu je samo v obrambo proti napadanjem divjih tujcev. Veliki in blagoslovljeni predeli, na katerih je komaj pest ljudi mogla živeti, podajali so sedaj dovelj hrane gostemu stanovništvu.

Dandanes je na svetu uže malo plemen, katera bi brez poljedelstva živela, pa tudi taka plemena, kjerkoli prihajajo v dotiko z naprednejšim svetom, odmah spoznajo, kako so slaba kako jim brez gospodarstva ni obstanka. Ta potreba se prav lepo zrcali v prekrasnem nagovoru nekega glavarja kočevniškega plemena v severnej Ameriki, ki nam ga je priobčil Crêvecoeur. Ali ne vidite, rekel je glavar svojim soplemenikom, „da belec žive ob zrnju, mi pa ob mesu. Za meso treba več kot 30 mescev, da doraste, in je tudi redko. Ali ne vidite, da se belcem vsako zrnje, ki je v zemljo vržejo, dejal bi stotero vrača? Meso, ob katerem mi živimo, ima štiri noge, da pobegne, a mi samo dve, da je vlovimo. Ali ne vidite, da zrnje ostane ondi, kamor je belci posejejo, in da lepo raste? Zima je nam čas težavnega lova, a belcem je čas miru in počitka. Radi tega imajo toliko dece, in živé dalje od nas. Zato pravim vsakemu, ki me hoče poslušati: preden bodo cedri v našem selu od starosti se posušili, in preden bodo nehali javori po dolovih sladora dajati, uničiti hoče pleme, ki zrnje seje, mesojedce, ako se sami lovci ne odločijo, da začno zrnje sejati.“

Koliko modrosti in izkustva je v teh besedah! Vsi časi in vsi narodi so se morali prepričati o njihov

istini, in kjer so do tega prepričanja došli, tam so se tudi blagostanju vrata odprla. Povest vseh narodov brez izjeme priča nam, da je poljedelstvo bilo vedno temelj narodnemu blagostanju in državnemu obstanku.

Ljudstvo se je neprestano množilo, ali še vedno se je nahajalo dovelj nenačete zemlje. Toda nastopili so drugačni časi, in treba je bilo pomisliti, kako se hoče temu pomagati. Od prastarih časih se je delalo in sejalo vedno po enem kopitu. Kar je oča znal, tisto je naučil sina. Novotarije in izboljševanja so le počasi si pot krčile. Ni temu bilo vselej neznanje krivo, temveč bojazen, in nezaupanje. Še le s početkom našega stoletja se je učinil prvi odločni korak k napredovanju poljedelstva. Do tlej je bilo poljedelstvo prosto, težaško rokodelstvo, bilo je pastorče, za katero znanost ni marala. Ali sedaj je vzela znanost tudi poljedelstvo v svoje okrilje. in kmalu so se pokazali blagoslovljeni plodovi te skrbi in strežbe. Glasoviti učenjaki Thaer, Davy in Saussure so spoznali, da je poljedelstvo samo ena veja prirodnih znanosti, in da ono more napreovati samo z znanstvenim raziskovanjem in preučevanjem. Zasluge teh mož hoče spominjati hvaležno človečanstvo vse čase. Za njimi so se spustili še mnogi drugi. V istem času so se začele bujno razvijati vse veje prirodnih nauk, in mnogo pridobitve človeškega uma so prišle sedaj na korist poljedelstvu. Kemija nas je poučila, kakošen je sestav zemlje in kakošna je hrana, ki jo biline iz zemlje srčejo. Ona nas je upotila s čim moremo nadomeščati zgubo, ki jo je setev iz zemlje potegnila, s čim moremo opešano zemljo poživiti. Botanika nas je upoznala z notranjim življenjem biline, ter nam pokazala njene potrebe. Pa tudi coologija, fizika in meteorologija so doprinesle svoje k napredku umnega poljedelstva. Kar so mnogo učene glave začele in nadaljevale, tisto je sijajno završil učeni kemik Liebig. Dokazal je, pa tudi prodril je z dokazom, da je poljedelstvo prava in čista znanost, in ta mu brez znanstvenega temelja ni napredka. Razvoj prirodnih nauk je deloval uže v tem času na ljudstvo z uprav čarobno sile, in zato je Liebigov nauk tako brzo razširil po vsem naprednem svetu. Ustanavljali so učene zavode in društva, ki so delale na to, da z znanstvenim preučevanjem povzdignejo gospodarstvo. Sedaj je nehalo nezaupanje v novotarije in izboljševanja, praktični gospodarji sprejemajo dandanes z največim zaupanjem pridobitve znanstvenega raziskovanja. Gotovo se ni v nobenem stoletju človečanstvo po vseh krajih toliko pomnožilo, kakor v današnjem. V nekaterih zemljah evropskih je naraslo prebivalstvo za polovico, sem in tje se je tudi potrojilo. Ali vkljub vsemu temu množenju nahaja človečanstvo svoj vsakdanji kruh na onem istem zemljišču, na katerem je preje mnogo manje število komaj živeti moglo. To nam najboljše jamči, da je gospodarstvo v veliko napredovalo, a za ves ta napredek se nam je zahvaliti znanosti. Boljše obdelovanje zemlje, mno-

govrstnejša uporaba zemlje in njenih proizvodov, uporaba strojev, vse to so pridobitve znanstvenega dela.

No kedaj in kako se je začela prva kultura žitaric, prvo poljedelstvo. Slišali smo pa je še le poljedelstvo privezalo k rušnji najstarejsa nomadska plemena, in ljudi združilo v državne zajednice. Ker se še le z državnim urejenjem začel povest, toraj je po vsem naravno, da prvi početek in osnutek poljedelstva sega v ono dobo, o katerej nam povest nič pripovedovati ne zna. Osnutek ta se skriva tedaj v najdavnejšo prešlost, v najgo-stejšo tmino. Pravljiice in pripovedke starih narodov, katere so pesniki raznovrstno olepšali, pripovedajo, da so sami bogovi prišli z neba, da so ljudi poljedelstva naučili. V Indiji je bil sam Brahm, v Egiptu Izida, v Grškeji Demetra, a v Rimu Cerera, ki je ljudi v žitom obdarila. V Kitaju je bil velik in moder cesar začetnik poljedelstvu, a Peruvance je poučil sam Inka. Vse te pripovedke nam samo potrjujejo ono, da je osnutek poljedelstva starejši od same povesti ljudske. No ta negotovi odgovor nas pa vendar ne zadovoljuje; človek bi rad vsaj približoma zual koliko je staro naše poljedelstvo.

Da si je kultura bilin se začela v najstarejši dobi, vendar ni dvojbe, da je vzgoj raznih bilin se začel v zelo raznem času in po raznih krajih. Najstarejši spominik ob vzgoju bilja imamo z Egipta. V enej piramidi pri Gizehu se nahaja slika, ki nam predocuje vzgojene smokve. Kedaj je bila ta piramida zgrajena, tega za gotovo ne znamo, povestničarji se no morejo zediniti: Recimo, da so bile piramide zgrajene okoli 2000 l. pr. Kr., tedaj stojé uže 4000 let. No narod, ki je zgradil tako veličanstvene spominike, moral je biti uže dobro urejen in visoko naobražen. V takem narodu je moralo poljedelstvo uže lepo vesti, in zato ni dvojbe, da je v Egiptu poljedelstvo še nekaj stoletij starejše. V Kitaju je cesar Chen-nung 2700 let pr. Kr. odredil, da se imá vsako leto slaviti narodna svečanost, na katerej se mora posejati petero koristnih bilin, namreč riža, pršenica itd. Ta odredba nam jasno pokazuje, da so se te biline v poednih krajih morale uže izgojevati, in kedar je cesar uvidel njihovo korist, odredil je svečanost, da tem bolje učvrsti, in razširi vzgoj toli koristnih bilin. Po vsem tem ni dvojbe, da je poljedelstvo v Kitaju isto tako staro, kakor v Egiptu. Egipt je uže v najstarejšem času bil v nepretrganej zvezi z Mezopotamijo, in je jako verjetno, da so ob Evfratu v istem času žitarice vzgajali kakor v Egiptu. In če je bilo tu tako, zakaj ne bi moglo poljedelstvo isto tako staro biti tudi v Indiji in na Malajskem otočju? Da-si povest dravidskih in malajskih plemen ne sega v daljne prešlost, vendar nimamo razloga, zakaj ne bi verovali, da je poljedelstvo na plodnih rečnih obalah se pričelo v najdavnejši prešlosti.

(Dalje prihodnjič.)